

УДК [373.016:811.111]:37.091.39

М. М. Вербицька

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Одне з пріоритетних завдань сучасної школи є розвиток у школярів самостійності, яка проявляється в їхній здатності до самоорганізації, самовиховання та самоосвіти. Самоосвіта в свою чергу, є складним видом систематичної пізнавальної діяльності, під час якої людина сама ставить перед собою пізнавальну мету й завдання, визначає шляхи їх досягнення, контролює хід самостійної роботи з одержання знань та сама оцінює і вдосконалює їхні результати. Бажання особистості здійснювати самоосвітню діяльність залежить значною мірою від усвідомлення нею факту необхідності отримання знань шляхом самоосвіти та можливістю їхнього застосування для розширення діапазону своєї діяльності.

Основна практична мета навчання іноземної мови у сучасній школі полягає в тому, щоб формувати й розвивати вміння і навички усного мовлення, навчати читати не тільки адаптовану, але й оригінальну літературу, розуміти носіїв іноземної мови. Для кращого засвоєння знань та оволодіння певними вміннями й навичками у процесі вивчення іноземної мови необхідно активізувати пізнавальну й розумову діяльність учнів. Одним із важливих засобів такої активізації є правильно організована самостійна робота як на уроках, так і в позаурочний час. Саме правильно організована самостійна робота сприяє розвитку творчих здібностей учнів, розширює їхній світогляд, розвиває мислення, виробляє працьовитість [1, с. 49].

Сьогодні проблема організації самостійної роботи учнів привертає до себе увагу педагогів, психологів та методистів. Загально дидактичні, психологічні й методичні аспекти планування та організації самостійної роботи учнів розглядаються у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, С. Архангельського, Ю. Бабанського, Т. Балицької, І. Бендер, В. Буряк, Л. Вяткина, М. Гарунова, В. Граф, О. Данилова, Б. Єсіпова, І. Ільєсова, В. Козакова, М. Князян, В. Луценко, І. Малкіна, П. Підкасистого, О. Савченко, М. Скаткина, М. Солдатенко, В. Ужик, А. Усової, І. Хом'юк, Т. Шамової, Н. Шишкіної, В. Якуніна та інших.

Самостійна робота — це робота, яка запланована для учня та виконується відповідно до завдання вчителя за його методичного керівництва, але без його безпосередньої участі. Крім того, вона передбачає оволодіння складними вміннями та навичками бачити мету і зміст роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до розв'язання завдань, пізнавальну та розумову активність і самостійність, здатність до творчості. Плідна самостійна робота у

процесі навчання є необхідною умовою формування організаційних навичок особистості, здатності до постійного відновлення своїх знань протягом трудової діяльності. Самостійна навчальна робота учнів розглядається як сфера їхньої особистісної самореалізації, прояв творчого потенціалу. Разом із тим у процесі цілеспрямованої самостійної роботи формуються основні якості особистості, а саме, почуття громадського обов'язку й відповідальності, цілеспрямованість, активність та інші [2, с. 86 - 87].

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати форми організації самостійної роботи на уроках англійської мови.

Самостійна робота учнів є обов'язковим елементом навчального процесу, який передбачено навчальними планами загальноосвітніх закладів. Разом із тим самостійна навчальна робота є сферою прояву творчої активності особистості, засобом формування її інтелектуальних, психологічних, моральних і професійних якостей в їхній органічній єдності, а також засобом організації пізнавальної діяльності. Саме тому самостійна робота істотно впливає на формування психологічних установок і ціннісних орієнтацій особистості на активний спосіб життя, виховує потребу та здатність до формування і розвитку таких якостей творчої особистості, як самоорганізація та самоконтроль [3, с. 65].

Аналіз наукових досліджень педагогів та методистів дав змогу виділити три рівні самостійної діяльності учнів, а саме, копіювальний, репродуктивний і продуктивний. На першому копіювальному рівні відбувається розпізнавання об'єктів та явищ шляхом порівняння з відомим зразком, за яким учні навчаються. На другому репродуктивному рівні діяльність учнів пов'язана з відтворенням інформації про різні властивості навчального об'єкта, узагальнюються прийоми та методи пізнавальної діяльності. На третьому рівні продуктивної діяльності відбувається самостійне застосування набутих знань для вирішення завдань, які виходять за межі відомого зразка [4, с. 39].

Далі ми хочемо розглянути основні вимоги до організації самостійної діяльності учнів на уроці англійської мови. По-перше, будь-яка самостійна робота повинна мати конкретну мету, а кожен учень знати порядок і прийоми її виконання роботи. По-друге, самостійна робота повинна відповідати навчальним можливостям учнів, а ступінь складності має задовольняти принцип поступового переходу від одного рівня самостійності до іншого, забезпечуючи поєднання різних видів самостійної роботи. По-третє, зміст роботи та форма її виконання повинні викликати інтерес в учнів, бажання виконати роботу до кінця. По-четверте, самостійна робота повинна організовуватися так, щоб вона сприяла виробленню в учнів навичок та звичок до праці [5, с. 175 - 176].

За формою організації самостійні роботи можна поділити на індивідуальні та групові. Індивідуальна форма організації роботи учнів на уроці передбачає те, що кожен учень отримує для самостійного виконання завдання, спеціально для нього підібране, у відповідності до

його підготовки і навчальних можливостей. Групова навчальна діяльність учнів – це сукупна навчальна діяльність невеликих за складом груп учнів, які працюють в межах одного класу. У відповідності з рівнем самостійної продуктивної діяльності учнів виділяють чотири типи самостійних робіт: відтворюючі, реконструктивно-варіативні, евристичні та творчі. Кожний із цих типів має свої особливості та дидактичну мету [6, с. 156 - 157].

Відтворюючі самостійні роботи за зразком необхідні для запам'ятовування способів дій в конкретних ситуаціях, формування умінь і навичок та їх засвоєння. При виконанні робіт цього типу, діяльність учнів не зовсім самостійна, оскільки їхня самостійність обмежується простим відтворенням, повторенням дій за зразком. Однак, роль таких робіт досить значна. Вони формують ґрунт для дійсно самостійної діяльності учня. Роль учителя полягає в тому, щоб для кожного учня визначити оптимальний обсяг роботи. Передчасний перехід до самостійних робіт інших типів позбавляє учня необхідної системи знань, умінь і навичок.

Реконструктивно-варіативні самостійні роботи дозволяють на основі раніше отриманих знань самостійно знайти конкретні способи вирішення завдань. Самостійні роботи цього типу сприяють осмисленому перенесенню знань у типові ситуації, виробленню умінь аналізувати події, явища, факти, формуванню прийомів і методів пізнавальної діяльності. А також сприяють розвитку внутрішніх мотивів пізнання, створюють умови для розвитку розумової активності школярів.

Евристичні самостійні роботи формують уміння і навички пошуку відповіді за межами відомого зразка. Учень сам обирає шлях вирішення завдання на основі вже відомих йому знань. На даному рівні продуктивної діяльності формується творча особистість учня. Постійний пошук нових рішень, узагальнення й систематизація нових знань, перенесення їх в нові роблять знання учнів більш гнучкими, мобільними, виробляють уміння, навички і потреби самоосвіти. Види евристичних самостійних робіт можуть бути найрізноманітнішими. Найпоширенішим видом евристичних самостійних робіт у практиці школи є самостійне пояснення, аналіз демонстрації, явища, реакції, обґрунтування висновків за допомогою аргументів, порівнянь.

Творчі самостійні роботи є найбільш ефективним типом самостійної діяльності школярів, яка дозволяє їм отримувати принципово нові знання, зміцнити навички самостійного пошуку знань. Психологічні дослідження доводять, що розумова діяльність школярів при вирішенні проблемних, творчих завдань аналогічна розумовій діяльності творчих і наукових працівників. Творчі самостійні роботи є одними з найефективніших засобів формування творчої особистості [7, с. 46].

Методика організації самостійної роботи, її планування як єдиного цілого повинна бути спрямована на розвиток в учнів навичок організованої суспільно-корисної праці, уміння організувати себе в

різних видах життєдіяльності, а також на формування творчої особистості школярів. У розвитку творчої активності учнів зростає роль вчителя як організатора пізнавальної діяльності, який здатний методично забезпечити навчальну працю школярів [8, с. 71].

Отже, організація самостійної роботи учнів активізує різні форми сприйняття і засвоєння навчального матеріалу. Оптимальне використання усіх її форм допоможе успішно вирішити ті завдання, які ставляться перед середньою школою, а також виховати творчу особистість. Широке застосування самостійної роботи в навчальному процесі дозволяє скоротити об'єм домашнього завдання, зменшити час його виконання, раціоналізувати прийоми роботи по виконанню завдань. Використання різних видів самостійних робіт допомагає вчителю підвищити рівень знань учнів, активізувати пізнавальну активність, урізноманітнити роботу з учнями, як у процесі вивчення нового матеріалу, так і у процесі закріплення вже вивченого.

Список використаної літератури

- 1. Буряк В. К.** Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра / В. К. Буряк // Рідна школа, 2001. – № 9. – с. 49 – 51.
- 2. Есипов Б. П.** Самостоятельная работа учащихся на уроках. / Б. П. Есипов. М. : Учпедгиз, 1991. – 315 с.
- 3. Махмутов М. И.** Современный урок / М. И. Махмутов М.: Педагогика, 1981. – 190 с.
- 4. Ніколаєва С. Ю.** Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва. К. : Ленвіт, 1999. – 269 с.
- 5. Підкасистый П. И.** Самостоятельная деятельность учащихся / П. И. Підкасистый. М. : Педагогика, 1972 – 183 с.
- 6. Осницький А. К.** Психологія самостійності / А. К. Осницький. М. : Нальчик, 1996 – 285 с.
- 7. Фат'янова О. Т.** Організація самостійної роботи на уроках іноземних мов / О. Т. Фат'янова // Рідна школа, 2003. – № 4. – с. 45 – 48.
- 8. Хакунова Ф. Л.** Особенности организации самостоятельной работы обучающихся / Ф. Л. Хакунова // Начальная школа, 2003. – № 1. – с. 69 – 75.

Вербицька М. М. Форми організації самостійної роботи учнів на уроках англійської мови

Стаття присвячена теоретичному аналізу сутності самостійної роботи, форм її організації та видів самостійних робіт, які застосовуються на уроках англійської мови. У статті обґрунтовується методика застосування форм самостійної роботи на уроках англійської мови. У процесі дослідження виявлено, що для активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці англійської мови застосовуються різні форми організації самостійної роботи. У статті наводяться та характеризуються різні види самостійної діяльності учнів.

Ключові слова: самостійна робота, форми організації, навчальна діяльність, самостійність, методика організації самостійної роботи.

Вербицкая М. Н. Формы организации самостоятельной работы учеников на уроках английского языка

Статья посвящена теоретическому анализу сущности понятия самостоятельная работа, форм ее организации и видов самостоятельных работ, которые используются на уроках английского языка. В статье обосновывается методика применения форм самостоятельной работы на уроках английского языка. В процессе исследования выявлено, что для активизации познавательной деятельности учеников на уроке английского языка применяются различные формы организации самостоятельной учебной работы. В статье характеризуются разные виды самостоятельной работы.

Ключевые слова: самостоятельная работа, формы организации, учебная деятельность, самостоятельность, методика организации самостоятельной работы.

Verbickaya M. N. Individual Work Forms at English Lessons

This article deals with the theoretical analysis of the forms and types of the students' individual work at English lessons. Individual work is the sphere of demonstration personal creative activity. Students' individual work activates various forms of perception and learning of the educational material. Using different forms of individual work helps teachers to increase the level of knowledge and activate cognitive activity of students. Different types of individual work make process of learning easier, more productive and interesting. The selection of forms of individual activity depends on the educational level of students, their mental activity, and the educational goals of the lesson. The variety of types of individual work helps teacher to choose the most appropriate type of individual work at English lessons. The author of the article determines the methodology of using forms of individual work at English lessons. As the result of research is found that different forms of students' individual work are used at English lessons to activate the cognitive process and gain practical skills of creative and critical thinking. Individual work takes special place in modern English classroom.

Key words: individual work, organizing forms, process of education, independence, methodology of individual work.

Стаття надійшла до друку 05.02.2013 р.

Прийнята до друку 06.03.2013 р.

Рецензент – к. філол.н. Хом'як Н. В.